

Kelemen Attila

Kolozsvár

Az evangelizáció református szemmel¹

A „több szem többet lát” céljával szeretnék szóra bírni néhányat a nagy református elődök közül. Előrebocsátom, hogy ez nem könnyű feladat, mert a kérdésről csak szórványosan és sokszor csak bűvópatakként meghúzódo gondolatokat ejtenek el. Sikeriült összegyűjtenem néhány ilyen gondolatot, ezek pedig beépültek abba a képbe, mely az evangelizációról alakult ki bennem.

1. Újkeletű-e az, ami divatos?

Az utóbbi időben ismét divatossá lett az evangelizáció. Mindenki emlegeti, de nem tisztázott annak mibenléte és tartalma. Azokat a gondolatokat, törekvéseket, elnevezéseket nevezünk divatosaknak, melyeket koronként felkapunk, megbarátkozunk velük, megszokjuk, bevonulnak a közvélemény szótárába és használjuk őket. Ebben a divatosodás-folyamatban gyakran elmosódnak a körvonalak, felhígul a tartalom, s ez a szóhasználatban egészen más értelemben marad fenn. Mennyivel inkább igaz ez abban az esetben, amikor igazából nem is volt világos, hogy mit is hordoz a kifejezés.

Ez történt az evangelizáció kifejezéssel is, teret hódított és helyet kapott a köztudatban. Meghatározásában is elég sok a bizonytalanság. „Evangelizáció alatt az evangéliumnak, vagyis a keresztyénségnek s főként a protestantizmusnak való megnyerést, meghódítást értik. Evangelizáció tehát az a munka, amelyet főként nagy katolikus országokban egyes protestáns egyházak az ottani tömegeknek a protestáns tanok részére való megnyerése végett folytattak. Tágabb értelemben evangelizáció az is, midőn a protestáns hittérítők, a különböző pogány népek közt a keresztyén vallást hirdetik, azokat az evangéliummal megismertetik. Szorosabb és használtabb értelemben az evangelizáció a belmisszió körébe esik. Ma már ugyanis minden keresztyén felekezet nagyon is érzi, hogy számosan vannak kebelében olyanok, akik csak névleg keresztyének, akik csak éppen, hogy meg vannak keresztelve, de az illető felekezet vallásos tanaiból, erkölcsi törvényeiből mit sem ismernek, nemhogy azok szerint éljenek, s ezeket akarják sokoldalú tevékenységgel az evangéliumi, az egyházas élet számára visszahódítani.”²

Meggyőződésem, hogy közülünk senki nem érti így az evangelizációt, de sajnos nem adtunk hiteles szómagyarázatot, noha ez nekünk, teológusoknak lett volna a kötelességünk. A megfogalmazás rossz elemei mellett fel kell figyelünk arra, hogy a lexikon is kapcsolatba hozza az evangelizációt a belmisszióval, s hogy ez volna a használtabb értelme. Ez a meghatározás arra is felhívja figyelmünket, hogy vigyáznunk kellene a szavak hitelére, értékére és becsületére, mert a sok jelszó, szlogen, a felelőtlen lelkes retorika és üres esztétizálás veszélyessé és félrevezetővé válhat.

Az evangelizáció nemcsak a református közgondolkodásban, de úgy általában is rendkívül *határozatlan és képlékeny fogalom*. Fontos a tartalmi letisztázás, a vonalak elvi és

¹ Elhangzott a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet és Gyulafehérvári Római Katolikus Teológiai Intézet Tanári Karának kolozsvári kollokviumán (Kolozsvár, 2002. november 23.).

² Evangelizáció címszó. In: *Révai Nagy Lexikon*, 7. kötet, 57.

gyakorlati, határozott meggrajzolása. Erre nem mernék egyedül vállalkozni, de örömmel nyugtáznám, ha a római katolikus, evangélikus, unitárius és református tanárok párbeszédéből le lehetne szűrni egy olyan alap-meghatározást, amely a fogalmat és gyakorlatát egyetemesen elfogadhatóvá tennék. Azzal is tisztában vagyok, hogy nem szabad az evangelizáció dinamikus lényegét belesűriteni, esetleg belemerevíteni valami statikus meghatározásba. Azt a meggyőződésemet már most kimondhatom, hogy

az evangelizációban a keresztyén egyház lényegéhez tartozó élettevékenységről van szó. A fogalom lebet újkeletű, az sem biztos, hogy jó, és az sem, hogy kell ez a fogalom; de az a szolgálat, amire utal, belesimul Isten akaratába és a nagy missziói parancsnak (Tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvé és tanítván őket!) való engedelmeskedés. Tehát nem újkeletű, nem modern vagy posztmodern találmány, hanem egy régi akaratnak és parancsnak való új engedelmség.

2. Újszövetségi gyökerek

A református szemmel történő vizsgálódás természetes módon a gyökereknél kezdődik. Ez a reformátori gondolkodás lényege: vissza a gyökerekhez, avagy a forráshoz. A biblikus látás nélkül nem lehet megérteni a lényegét, és a gyakorlatot sem lehet modellezni. Ezt a bibliai hátteret nem nélkülözhetjük, a bibliai gyökereket nem mellőzhetjük, mert a gyakorlat csak ebből táplálkozhat.

Maga a szó a görög *εὐαγγελίζω, εὐαγγελίζομαι* szó magyarosított formája. Az evangelizálás tárgya igen széles skálájú: örvendetes dolgok megjelentése (Lk 1,19), az evangélium hirdetése, prédikálása (Lk 9,6; 20,1; 3,18), nagy öröm hirdetése (Lk 2,10); Jézus hirdetése (ApCsel 8,35), Jézus nevének (ApCsel 18,12), Jézus gazdagságának (Ef 3,8), Jézus feltámadásának hirdetése (ApCsel 17,18); örömhírt hozni (1Thessz 3,6), Isten országát hirdetni (Lk 4,43; ApCsel 8,12), evangéliumot hirdetni (Mt 11,5) stb. Mindezekből világos, hogy Krisztus és Isten országa, az evangélium beszéde, a feltámadás és annak gyümölcsei adják azt a tartalmat, amit a kifejezés hordoz. *Az Isten országa evangéliumának Krisztus tekintélyén alapuló, és megbízatása alapján álló hirdetése.* Az alany lényegében maga Isten, aki a Szentlélek ereje által közel hozza az evangéliumot az emberhez (ApCsel 10,36; Jel 10,7). Az, hogy Ő áll mögötte, a jelekből lesz látható (ApCsel 8,6; Róm 15,16–20; 2Kor 12,12; Gal 3,5). Eszközi alanyok az angyalok (Lk 1,19), Keresztelő János, a tanítványok (Lk 9,6), az apostolok és segítők (ApCsel 8,12; 15,35), Pál (1Kor 15,1; 2Kor 11,7; Gal 4,13) és mindazok, akiket a Szentlélek küldött (1Pt 1,12).

Az evangelizáció *címzettje az egész emberi nemzetség* és nem bizonyos csoportok vagy kasztok. Határai nincsenek. *Az egyházon belül és kívül történik és hat.*

Ha evangelizációról beszélünk, akkor mindkét tekintetere figyelniük kell. A kettőt meg lehet különböztetni, de nem szabad élesen elválasztani egymástól. Befelé és kifelé irányuló evangelizációról kell tehát beszélniük.

Az ige testté lett (Jn 1,14) és testté lesz a prédikációban: az evangélium a szavak testét veszi magára. Ebből az következik, hogy *a prédikációban, a kultikus istentiszteleten elhangzó igehirdetésben evangelizáció is van.* És ez az evangelizációs töltet természetesen a textustól függ.

Az is valószínű, hogy noha az evangelizáció a prédikációban is benne van (lehet), önállóan létezik azon kívül is. Az evangelizáció, mint *sajátos igehirdetés* a prédikációból

nő ki, illetve meg is előzheti azt. Így tehát annak a nagy egésznek részei, amelyet most igehirdetésnek nevezek, s melyek úgy viszonyulnak egymáshoz, hogy egymás nélkül csonkák és életképtelenek, vagyis kiegészítik egymást. Az evangelizáló egyház engedelmes egyház, ugyanis az egyház hivatása az, hogy Isten országát terjessze, azaz az evangéliumot hirdesse.

3. Evangelizáció, misszió (belmisszió, külmisszió)... gyülekezetépítés

A címben hasonértelmű fogalmak sorakoznak. A szakirodalom és a gyakorlat is vegyesen használja. Nemcsak a fejekben, de az egyházi gyakorlatban sem igen lehet szétválasztani őket. Ha azt mondom, hogy misszió, kihallatszik belőle az is, hogy evangelizáció; ha belmissziót olvasok, nyugodtan gondolhatok az ún. gyülekezeti evangelizációra.

Ezzel az előfeltételezéssel olvastam Tavasz Sándor *A belmisszió egyéni és intézményes módszerei* című cikkének³ „vallomástételét” és ez nagymértékben csiszol(hat)ja az evangelizációról alkotott felfogásunkat is. A belmissziót elsősorban az egyházi jelzővel látja el. Ebből kifolyólag *csak egyházi evangelizációról beszélhetünk. Munkásai az egyház munkásai* (pásztorai, mesterei, doktorai) és hívei. *Célja:* az egyház által sajátosan megélt evangéliumi keresztyénség eleven élethatalommá való fokozása. *Sajátos jellege:* az egyház karjainak a templomon és az iskolán túlra való kinyújtása és lehetőségének megsokszorozása. *Motívuma:* az egyház önmagával és eredményeivel való örök elégedetlensége. *Novuma* pedig az, hogy – a differenciált társadalmi életnek megfelelően – differenciáltabb tevékenységek és szolgálatok által kell meghódítani az elidegenedett, a közömbössé, hideggé, aluszékonyá vált egyháztagokat. Egyéni módszereit illetően Tavasz megállapítja, hogy ez a régebben *cura pastoralis*nak nevezett munka, azzal a különbséggel, hogy munkásai nem csupán a minősített lekipásztorok lehetnek. Ide sorolja a lekipásztori és presbiteri látogatásokat. Az intézményes módszerek közt viszontlátjuk a vasárnapi iskolai, a bibliaköri, a családi istentiszteleti és konferenciái módszert.

Az evangelizáció és misszió összekapcsolása nem illegitim, s ezt egy félreérthetetlen idézettel igazolnám: „Az evangelizáció, mint istentiszteleten kívüli igehirdetés, a pásztori misszió egyik módja.”⁴ Mint ilyen, az evangelizáció úgy jelenik meg a rendszeres, állandó gyülekezeti szolgálat mellett, mint rendkívüli, különleges munka, amely a gyülekezeti élet megelevenítését hivatott szolgálni.

Az evangelizáció sűrített, rendkívüli igehirdetés. Nem textusprédikáció, de bibliikus igehirdetés. Nagyobb az igehirdető formai és tartalmi szabadsága: nem köti egy textus. Az evangelizációban a szabadabb, közvetlenebb biztonyságtéves hangja szólal meg, a keresztyén élettapasztalat élményszerű hangsúlyozása is helyet kap. Éppen azért, mert természetéből adódóan „nem vonható megállapított formák és sablonok alá, mint szabad és módszerileg kevésbé kötött forma, sokkal inkább ki van téve a tájékozatlan egyéni kezdeményezések kísértésének. Ezért szükséges, hogy ennek a munkának jellegét és mivoltát teológiailag tisztázzuk. Még mindig fennáll a jelenlegi evangelizációs munkában bizonyos olyan teológiai

³ Tavasz Sándor: A belmisszió egyéni és intézményes módszerei. In: *Az Út* 1924, 12–17.

⁴ Makkai Sándor: Mi a missziói munka. In: *Theológiai Szemle* 1941, 36.

*bizonytalanság, amelyet maga a hitvallásilag megbízható szellem nem tud eléggé pótolni.*⁵
Az óhajtott tisztázás, sajnos, azóta sem történt meg.

Imre Lajos tehát belmisszióknak nevezi az egyház nem kultikus igehirdetését, vagyis az istentiszteleten kívülit. Az általa belmisszióknak nevezett tevékenységeket behelyettesíthetjük az evangelizáció fogalmi körébe is. A belmisszióval kapcsolatos megállapítások nagy része érvényes az evangelizációra is. „A belmisszió tevékenységei önállóságra sohasem számíthatnak, akkor öncéllá lesznek, szembekerülnek az egyházzal, a kötött tevékenységek centrifugális karaktere mellett ezek centripetális jellemvonást mutatnak.”⁶ Megállapítja, hogy a belmissziós munkaágak csatlakoznak az egyház kötött tevékenységeihez. „Az igehirdetéshez csatlakozó tevékenységeknek az a jellemvonása, hogy hitközösséget akarnak teremteni, a vallásos világnézetet akarják fejleszteni. Ide tartozik az *evangelizáció munkája*, mely ma nálunk is igen fontossá lett, melyben azokon a módokon kell gondolkoznunk, hogyan tudnánk a híveinket az öntudatos keresztyénység fokára eljuttatni. A templomlátogatás oly súlyos kérdése szintén ide tartozik, valamint a szekták elleni küzdelem is, ahol szintén a világnézeti alapok bomladozásával van dolgunk. A vallásos összejövetelek, konferenciák, különösen ifjúsági, presbiteri konferenciák szintén evangelizáló jellegűek kell hogy legyenek. Ezen munkákban világossá kell tennünk magunk előtt azt, hogy népünket meg kell nyernünk annak a kálvinista keresztyénységnek, melyről csak hallott valamikor, de mely véérébe és a lelkébe még mindig nem ment át.”⁷

A cikk folytatásaként Vásárhelyi János a belmisszió organizációjáról ír. A külső és belső, komoly és beható vizsgálatot követő *felmérés*, melynek célja a hiányosságok és feladatok feltárása, a *szervezésre* mutat, mint második lépésre. „Mikor a lelkipásztor meggyőződött, hogy munkába indulás esetén már nem áll egyedül, elkészíti a meginduló munka programját, amely magában foglalja az elsőrendű feladatokat a gyülekezet megújítása érdekében: *a gyermekek, ifjak, felnőttek evangelizálása*, a nép gazdasági és egészségügyi védelme... Ne feledjük, hogy a belmissziói munkánál az a fő, hogy munkások legyenek, és a munka végeztessék, a gyülekezet tradicionális, törvényeinkben körülírt szervezete teljes keretet ad a munkához.”⁸

Lássuk most a másik gyakorlati teológus, Gönczy Lajos álláspontját! „A misszió csak külmisszió lehet, mert az egyház eszményi értelemben a szenteknek közössége, akik bírják az üdvöt. Az egyház eme állapotában belmisszió nincs, mert nem is szükséges. Az egyház összes tevékenysége befelé a létező állapot hiánytalan fenntartására törekszik. A belmisszió szüksége abban a mértékben nyomul előtérbe, amely mértékben a létező állapot a kellőtől eltávolodik, és ez az eltávolodás, mint orvoslásra szoruló beteges állapot, tudatossá válik. *Az egyház egyéb tevékenységei és a belmisszió között az a viszony, mint a táplálék és az orvosság között: az egyik a fenntartást és a természetes növekedést, a másik a gyógyítást és a megmentést szolgálja.* Miként az orvosság milyensége meghatározza a táplálékot is, akként van befolyással a belmissziói munka a többi tevékenységi ágakra, de mindig a viszonyosság alapján. Mert amiként olyan orvosságot huzamosabban alkalmazni nem lehet, mely a táplálkozást kizárja, akként meg nem engedhető, veszedelmes

⁵ Imre Lajos: Az evangelizáció kérdéseiről. Dr. Urbán Ernő evangélikus teológus azonos című könyvének ismertetése. In: *Az Út* 1942, 127.

⁶ Imre Lajos: A belmisszió munkaágai. In: *Az Út* 1924, 40.

⁷ Uo. 41.

⁸ Uo. 44.

az olyan belmissziói munka, amely a többi tevékenységi ágakra nem tekint. Ezért hangsúlyozzuk, hogy a belmissziói munkát maga az egyház kell hogy végezze.”⁹

Makkai Sándor is elejt egy-egy fontos észrevételt a *Mi a missziói munka*¹⁰ című cikkében. Megállapítja, hogy a feltett kérdésre adandó választ sem elméletileg, sem gyakorlatilag nem lehet véglegesen megoldottnak tekinteni. A misszió az egyház élettevékenysége, tehát az egyház állandó, rendszeres, lényeges tartalmi élettevékenysége. „Az a sajátosság, mely a missziót a többi egyházi tevékenységtől megkülönbözteti nem lényegbeli, nem organikus és nem tartalmi jellegű, hanem *taktikai és módszerei*.”¹¹

Fontosnak tartok megemlíteni még egy észrevételt: „A missziói munka legtöbbször nem a hozzáértéstől, hanem a lélek hűségétől és buzgalmától függ. A leghatározottabban tagadom azt, hogy a belmissziói munkához olyan speciális képesség kellene, mely nélkül lehet valaki jó pap, jó igehirdető és jó pásztor.”¹²

4. Az evangelizáció mint a missziói igehirdetés formája

a) Befelé irányuló, gyülekezeti szolgálat

Ezt az evangelizációs szolgálatot az a felismert feladat motiválja, hogy meg kell keresni a megkeresztelt, de a hittől elidegenedett embereket, mert Isten meg akarja nyerni és meg akarja tartani ezeket. Olyan emberekről van tehát szó, akik keresztségük ellenére teljesen elidegenedtek a keresztyénség külső formáitól is, akiknek már semmi kapcsolatuk nincs az egyházi élettel, talán már egyházfenntartást sem fizetnek. Az istentisztelettől, mint kultusztól is elidegenedtek. Az előítéletek, a csalódások, az Isten dolgai iránti érzéketlenség olyan helyzeteket teremtettek, melyekben a megkeresztelték különösen messze kerültek a templomtól. Brunner már 1934-ben figyelmeztetett arra, hogy a „mai egyháznak a kőtemplomból vissza kell térnie a pusztában vándorló nép hordozható sátortemplomához”.¹³ Ez a visszatérés történhet az evangelizáció által is. Ugyanis az evangelizáció karja ezeket a peremre sodródottakat próbálja elérni.

Az evangelizáció szeme felismeri azt a követelményt, hogy – a kultusz kötött formái mellett – az istentisztelet állandó látogatóinak is szüksége van a szabadabb keretekre. László Dezső ezt mondja: „A szabad keretek közti igehirdetés (evangelizációs összejövetel, vallásos estély, bibliaóra, konferencia, iratterjesztés, egyházi újság mind megannyi új alkalom az igehirdetésre. Isten ezek által azokat, akik a kultuszközöségtől elszakadtak, vissza akarja segíteni a kultuszközöségbe. A mai egyháznak ezeket a feladatokat annál inkább kell végeznie, minél kevesebben látogatják az istentiszteleteket. Mindig azt kell szem előtt tartanunk, hogy ezekkel a munkákkal nem új egyházat kezdünk szervezni a régiben, vagy a régi mellett, hanem a régi egyházat akarjuk megújítani. *Ha élő gyülekezeteket és egyházi életet akarunk, nem nélkülözhetjük ezeket a szolgálatokat.* Az igazi élet abban nyilvánul meg, amikor az egyház tagjai és vezetői szívében égni kezd a missziói felelősség tüze, amikor Krisztus szerelme valóban szorongatja őket, úgy, hogy nincs maradásuk, hanem el kell indulniuk, hogy megkeressék az elveszetteket. Isten egyháza nem várhatja, hogy hozzá jöjjenek a kereső lelkek, hanem mindent elkövet, hogy

⁹ Gönczy Lajos: A belmisszió tartalmának összefoglalása. In: *Az Út* 1924, 10–12.

¹⁰ Makkai Sándor: Mi a missziói munka? In: *Theológiai Szemle* 1941, 31–43.

¹¹ Uo. 32.

¹² Imre Lajos: A belmisszió problémája. In: *Az Út* 1923, 62.

¹³ Brunner, E.: *Um die Erneuerung der Kirche*. Bern–Leipzig 1934, 29.

elvigye Isten hívó szavát, mentő szeretetét a távollevőkhöz, közelvigye és meghirdesse számukra a megmentő evangéliumot. Ennek a missziói lendületnek és evangéliumi megnyerő szándéknak a kifejezője a misszió és evangelizáció. Az ezektől való tartózkodás vagy elutasító magatartás árulkodó jele egy önmagával foglalkozó, betokosodott egyháziasságnak, mely csak a maga üdvösségével törődik, esetleg boldogan élvezi a kegyelmet, örül az evangéliumnak, de megfélemedezik a többiekéről. Az evangelizáló és missziói szándék elválaszthatatlan az élő keresztyénségtől.”¹⁴

Amikor napjaink nagy mértékű elvilágiasodását, új vallások vonzását, tömegek egyháziatlanságát látjuk, amikor a sötétség hatalmai garázdálkodnak, amikor a gyülekezetek erőtlenségét érzékeljük, tennünk kell valamit. Ezek mind ébresztgetni próbálják elaltatott vagy elfelejtett missziói küldetéstudatunkat. Minden lehetőséget fel kell ismernünk és ki kell használnunk. Az evangelizáció nem csodaszer, mely gyors megoldásokkal kecsegtetne; de kihasználható alkalma és használható eszköze Isten országa hirdetésének, az evangélium megtestesítésének, megjelenítésének.

b) A külmisszió mint evangelizáció

„Be kellett látnom, s azt hiszem, velem együtt belátja ezt egyházunknak minden hűséges, alázatos tagja, hogy egyházi, sőt egész keresztyén életünk valami bántó fogatkozásban szenved, ami egy élesen látó külföldi szeme előtt azonnal feltűnik, s ez az, hogy: hiányzik belőlünk a missziói hév, mely mindenki előtt, még a pogányok előtt is bizonyosságot akar tenni Krisztusról!”¹⁵ Hivatkozhatunk arra, hogy egyházunk a lét és nemlét közti harcot vívta évszázadokon keresztül, nem volt alkalma, ideje, pénze a misszióra, de a Miatyánk kálvini értelmezése minket is kötelez: „Azt kell kívánnunk, hogy Isten a világ minden tájáról gyűjtse egyházát, hogy azt számbelileg növelje és gyarapítsa, ajándékaival gazdagítsa s a helyes rendet abban megerősítse.”¹⁶ Ezt a gyűjtést Isten Szentlelke és igéje által (de szabad is, és kell is hinnünk, hogy általunk is) végzi. „Nyilvánvaló, hogy az az állapot, mikor egy egyház nem foglalkozik a külmisszió kérdésével, mindig a hanyatlás és visszaesés jele abban az egyházban. Azt jelenti, hogy annyira el van foglalva magával és saját problémáival, hogy nem jut ideje és tere törődni másokkal. A zárkózott és magának élő egyház élete elszűkül és megerőtlenedik.”¹⁷

Az az érdekes, hogy a külmisszió gondolatával való kacérkodás rátereli a figyelmet a belső teendőkre is. *Először a mieinket!* – lehet ez egy természetes reakció rá. (A 30-as évek elején ilyen címmel írt a külmisszióról Bitai Pál is.) Ez ismert és vissza- visszatérő ellenvetés: először végezzünk belmissziót, és csak azután, ha van időnk és pénzünk, szabad külmisszióra gondolni. A kettőt viszont nem szabad szétválasztani, hiszen szervesen együvé tartoznak. A misszió parancs kifelé is és befelé is érvényes. A kettős engedelmisség egymásra megtermékenyítő hatással van. „A misszió nem vallásos sport, se nem a keresztyén élet egy felesleges járuléka, nem egy dísz, nem egy import-cikk, nem egy csemege, de nem is az a varázsszer, amellyel itthoni hibáinkat, bűneinket, hitetlenségünket mintegy szépségtapasszal a világ előtt eltakarhatjuk, hanem a misszió az a lelkiület, amellyel odaadjuk, meghajtjuk és megalázzuk magunkat az örök-

¹⁴ László Dezső: *Az Anyaszentegyház élete és szolgálata*. Kolozsvár 1938, 87.

¹⁵ Nagy Géza: *A külmisszió üzenete egyházunknak*. In: *Református Szemle* 1934, 289.

¹⁶ Kálvin János: *Institutio* II. 186.

¹⁷ Imre Lajos: A külmisszió kérdése a munkában. In: *Az Út* 1926, 240.

kévaló Isten, az Úr Jézus előtt és akarata előtt. A misszió van még akkor is, ha nekünk nem tetszik, és nem kell.”¹⁸

A misszió mindig engedelmességből indul. A missziói paranccsal szemben nincs helye a *de*, vagy a *ha majd* kifogásnak. Nincs benne az sem, hogy csak alkalmas időben kell teljesíteni.¹⁹ „A misszió iránti felelősség elhallgatása lelki halált, az ige megtagadását és Istennel való szembeállást jelent. Ott, ahol nincs missziói lelkület, ott nincs élet. Ezért nincs egyház misszió nélkül.”²⁰

5. A klasszikus evangelizáció

A kifejezést Boross Géza használta a Gyakorlati Teológiai Szaktanfolyamon (1977. augusztus 23.), *Az evangelizáció történeti szempontból* című előadásában. Ezt veszi át Adorján József, aki a *Hirdesd az igét* című lelkipásztori kézikönyvben ír az evangelizációról.²¹ Ebből a tanulmányból idézek szemelvényesen néhány gondolatot. *Az evangelizáció születésnapja* Ottó Riecker szerint 1739. február 17., amikor Georges Whitefield a Bristol melletti Kingswood egyik dombján először végzett szabad ég alatti evangelizációt 200 szénbányász előtt. Boross Géza ezzel szemben megállapítja, hogy a Szentlélek 1910-ben tette az evangelizációt világméretű egyházi problémává, amikor az edinburghi világmisziói konferencia John R. Mott vezetésével megfogalmazta a feladatot: *A világ evangelizálása ebben a nemzedékben*.

A klasszikus evangelizáció háttéréről szólva Adorján József Wichern híres emlékiratából idéz, aki nyomatékosan hangsúlyozza, hogy a belmisszióra azért van szükség, mert a hivatalos egyház – különösen nagy városokban – nem olyan erős, hogy az erkölcs, a társadalom és a vallásosság romlását meg tudná akadályozni. Az ilyen háttér robbantotta ki az ébredési és evangelizációs mozgalmakat. A klasszikus evangelizáció, és minden idők evangelizációs mozgalmának igazi háttere a Szentlélek Isten.

A két megelőző gondolat margójára csak annyit, hogy egyetértek azzal, hogy az igazi háttér valóban Isten Szentlelke, aki akkor is hatékonyan munkálkodik a világban és az egyházban, amikor külsőleg úgy néz ki, hogy nagy az egyházi szárazság. Ez a munkálkodás történhetett úgy, hogy megragadott egy-egy embert, akinek evangelizáló szolgálatát gazdag gyümölcstermással ajándékozta meg. Azonban ha az evangelizáció születésnapját kellene megállapítanom, akkor inkább az első pünkösdi evangelizációt nevezném meg. A teljesség igénye nélkül a vándorprédikátorok, előreformátorok, reformátorok és kiemelkedő igehirdetők szolgálatát említeném, és merem az ő igehirdetésüket is evangelizációnak nevezni.

A klasszikus evangelizáció első feltűnő vonása a formák szabadsága. Az evangelizációs összefogás elhagyta a liturgikus stentisztelet helyét és idejét. Továbbá jellemző rá az, hogy tömegméreteket ölt. Ez a tömegevangelizáció, mely inkább nyugaton alakult ki, de hozzánk is begyűrűzött. Utcákon, köztereken, stadionokban történik. Sok esetben virtuális evangelizáció lett. Ma már TV-s, rádiós és világhálós evangelizációról is beszélnek.

Úgy látom, hogy az volt, és még mindig az a nagy tévedésünk, legalábbis nekünk, reformátusoknak, hogy átengedtük az evangelizáció kifejezést ezeknek a sokszor bőbörgő, szemé-

¹⁸ Babos Sándor: A külmisszió és a regáti misszió. In: *Az Úr* 1930, 233.

¹⁹ Uo. 234.

²⁰ Uo. 239.

²¹ *Hirdesd az igét. Igihirdetők kézikönyve.* Budapest 1980, 213.

lyes megtérést sürgető és kicsikaró tömegmanipuláción alapuló, egyháziidegen, önkéntes vállalkozásoknak.

Az evangélikátor személyiségével kapcsolatosan Boross Géza megállapítja, hogy kivétel nélkül jellemző rájuk az elhivatottság tudata. Ehhez kapcsolódik az ébresztés karizmája, mely nem egyszerűen az ébresztő beszédképességét, nem szuggesztívot vagy retorikai erőt jelent, hanem egész személyiségüknek a Szentlélektől való megragadott voltát.

Ezek szerint az az igaz, hogy minden lelkipásztor evangélikátor, mert a lelkipásztori tisztséghez nélkülözhetetlenül hozzátartozik a hivatástudat. Az ébresztés karizmájáról nem tudok, de hiszem, hogy ahol a Szentlélek valakit megragad, ott és akkor alkalmasa is teszi.

Az ébresztő prédikáció jellemzői²²

Először olyan *támadás*, mely az erkölcsi személyiség központjára irányul. Mennydörgő figyelmeztetés a halálra, az ítéletre és utalás az örökkévalóságra. Ez mindig a lelkiismeretre hat. Ez által vezet önismeretre és a bűnös én leleplezésére. A cél a bűntudat felélesztése. A *kegyelembírdetés* nélkülözhetetlen eleme ennek az evangélikációnak. Valamennyi ébredési mozgalom központi gondolata Jn 3,16. Az evangélikáló igehirdetés harmadik fő vonása a *döntésre hívás*, az akaratú döntés sürgetése.

Az erdélyi református istentisztelet ezzel a háttérrel majdnem evangélikációs istentisztelet. A Heidelbergi Káté hármasság beosztása (nyomorúság – megváltás – hálaadás) együtt halad az evangélikációs módszerrel, azzal az eltéréssel, hogy az utolsó harmadban a személyes átadás nem emberi produkció, hanem hálaengedelmesség. A *döntés, válassz!* sürgető felhívás helyett az az evangélikálás hangzik el, hogy Isten döntött melletted is, téged is akar, és erre aztán jöhet a hála-válasz. A Heidelbergi Kátében is világos ez az evangélikációs szándék. Ezért egy kis túlzással evangélikációs igehirdetésnek nevezhetném még a kátés prédikációt is. Nem is lenne rossz rehabilitálni ezt az igehirdetési, sajátosan reformátori gyakorlatot úgy is, mint evangélikációs formát.

Az evangélikáló igehirdetés sajátosságai (szemlények Adorján Józseftől)

Hívó textusok alapján elmondott beszédek. Egy *fő gondolat, üzenet* megragadása. (John Stottal együtt én is elvárnám.) *Szemléletesség*, energikus-dinamikus előadásmód. (Ezt Ravasz is elvárja, és azóta másokkal együtt magam is.) Szinte úgy kell történnie, hogy a hallgatók lássák, amit az igehirdető mond. *Közérthetőség*, a kánaáni nyelvtől való elszakadás.

Mindezeket, a textusválasztásnál tett sajátos megjegyzés kivételével, elvárjuk minden prédikációra készülő igehirdetőtől. Tehát elképzelhető, még sajátosságaival is, a szószékkel való kiegészítése is.

Zárógondolatok

Ravasz Lászlótól, melyek 1931-ben a Kálvin Szövetség közgyűlésén hangzottak el az *Egyház és egyesület* című előadásban.

„A 20. század elején megindul az egyházban a missziói munka. És világossá vált, hogy minden missziói munka egyetlen alanya az instituált egyház lehet csu-

²² Boross Géza így nevezi meg az evangélikációt.

pán. A magyar belmisszió kezdeteit ilyen félhivatalos divatos szólamok jelezték: két undorító dolog van a világon, a túrós palacsinta és a belmisszió.”²³ Az igazi egyházi belmissziót kálvinista típusúnak nevezi. Eszerint az egyházé a missziói feladat, mint Krisztustól vett örökség. Ebből az következik, hogy az egyháznak vállalnia és végeznie kell minden missziói feladatot is. *Nincs más evangélikáció csak az, amit az egyház végez.*²⁴ Ilyennek a 21. század elején is léteznie kell!

Evangelisation through reformed eyes

This study was presented at a small conference of reformed and catholic theologians. The presentation of evangelisation through a reformed prism is underlined by thoughts of great reformed predecessors. There are five points, all presenting a different aspect of this question. The first treats the fashion of evangelisation. Because of the fact that evangelisation, as a term is not firmly identified, using different slogans and dealing with evangelisation as a fashion could be dangerous. This is why a good definition with the approval of all Christian churches is needed. Another important thought of this first point is the fact, that evangelisation is not new, by no means a fashion, it is only the submission to an ancient, biblical command of the great mission. The second point presents the biblical roots of evangelisation through the New Testament, with the conclusion, that evangelisation has to be done within and outside the church, and that preaching itself is in fact evangelisation. The third point explains the slightly synonymous terms of evangelisation, mission and church building by using the works of Sándor Tavaszy, Sándor Makkai and Lajos Imre, with special attention to the differences concerning evangelisation being mission outside or within the church. The fourth point discusses evangelisation viewed as mission. In the first sub point evangelisation is viewed as inner-mission, without which a living congregation and blooming church-life is unthinkable. The second sub point presents evangelisation as outer-mission, underlining, that these two do not depend on each other, but have to be done together at the same time. The fifth and last point is on classic evangelisation. Here it is said, that the base and background of all evangelisation movements is and has to be the Holy Spirit. It is this point of the study that summarizes the basic and essential parts of the evangelising preaching. The study ends by the final conclusion, that evangelisation can only be done by the church.

²³ Ravasz László: Egyház és egyesület. In: *Legyen világosság. Beszédék, írások I.* Franklin-társulat, Budapest é. n., 444.

²⁴ Uo. 447. (Kiemelés tőlem.)